

K zvyšovaniu dôveryhodnosti justície

Ako členka Medzinárodného výboru Združenia sudcov Slovenska si dovoľím na účely informovania odbornej aj laickej verejnosti priblížiť aktivity Združenia sudcov Slovenska v medzinárodnom programe zameranom na zvýšenie dôveryhodnosti justície.

Podľa § 3a písm. c) zákona č. 185/2002 Z.z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov, pri výkone pôsobnosti podľa čl. 141a ods. 5 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky súdna rada prijíma opatrenia na posilňovanie dôvery verejnosti v súdnictvo. Z uvedeného dôvodu sú nižšie uvedené skutočnosti relevantné aj pre súdnu radu.

Medzinárodného programu na zvýšenie dôveryhodnosti justície sa účastní celkom 8 členských štátov Európskej únie strednej a východnej Európy. Konkrétne sa jedná o Slovensko, Česko, Slovinsko, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko, Poľsko, Chorvátsko.

Prvopočiatky spolupráce siahajú do druhej polovice roka 2022. Na základe poverenia Celorepublikovej rady ZSS a prezidenta ZSS sme sa s kolegom Marekom Olekšákom zúčastnili prvého osobného stretnutia so zástupkyňou organizácie CEELI, ktorá tento projekt zastrešuje. Zadefinovali sme si očakávania, parametre spolupráce, organizačné otázky. Po úvodnom stretnutí sa konali dve osobné stretnutia v Prahe (december 2022, apríl 2023) za účasti sudcov z vyššie uvedených krajín zapojených do projektu - za účelom diskusie, oboznámenia sa s výsledkami štúdií či rozhodovacej činnosti relevantných európskych autorít, ako aj hľadania riešenia, s prihliadnutím na špecifiká tej ktorej krajiny.

Vytvorila sa pracovná skupina, ktorá zasadala online v júni 2023, za účasti 17 sudcov z vyššie uvedených krajín EU. Z takmer dvojhodinového stretnutia vzišlo zadefinovanie viacerých cieľov programu do budúcnosti, z ktorých sa azda najväčšej podpore medzi účastníkmi tešil cieľ zorganizovať stretnutie so zástupcami médií, ako aj mimovládnyimi organizáciami, zástupcami stavovských organizácií iných právnických povolání (napr. advokátskych komôr), aby sa zlepšila informovanosť verejnosti o tom, ako fungujú jednotlivé právne inštitúty a súdnictvo. Nepresné či skreslené informovanie o niektorých otázkach odborného, takpovediac technického charakteru, je spôsobilé zdeformovať právne povedomie verejnosti a jej úsudok o fungovaní súdnej moci.

Tu dávam do pozornosti, že podľa odporúčania v stanovisku Poradnej rady európskych sudcov (CCJE) č. 25 (2022) o slobode prejavu sudcov z 02.12.2022 okrem združenia sudcov, súdnych rád alebo iných nezávislých orgánov majú jednotliví sudcovia etickú povinnosť vysvetľovať verejnosti systém súdnictva, fungovanie súdnictva a jeho hodnoty. Zlepšovaním porozumenia, transparentnosti a tým, že pomáhajú predchádzať skresleným informáciám na verejnosti, môžu sudcovia prispieť k podpore a zachovaniu dôvery verejnosti v súdne činnosti.

Diskutovanou témou a výzvou bolo (a aj naďalej je) aj to, ako efektívne brániť nezávislosť súdnej moci – aké právne a komunikačné prostriedky sú najvhodnejšie či najúčinnnejšie. Do budúcnosti by sa mal program zaoberať aj tým, ako sa každá krajina vysporiadala s krízou právneho štátu.

Informovala som kolegov zo zahraničia o tom, že aktuálne sa vzhľadom na situáciu – reformy súdnictva a nedostatok komunikácie so sudcami pri jej kreovaní, sústredila pozornosť na

Slovensku na vytýčenie hraníc slobody prejavu sudcu. Otázka aktuálne nestojí tak, či sudca môže vyjadriť svoj názor na fungovanie justície alebo právneho štátu, ale ako to má urobiť, aby sa nevystavil riziku disciplinárneho stíhania. Uviedla som, že za posledné tri roky došlo k potrestaniu alebo k iniciovaniu potrestania niekoľkých sudcov za realizáciu ich slobody prejavu, pričom jeden prípad je aktuálne na Ústavnom súde SR.

Na položené otázky ohľadom úrovne a kvality komunikácie mimovládnych organizácií so zástupcami stavovskej organizácie sudcov, je nutné konštatovať, že úroveň a kvalitu komunikácie nemožno hodnotiť, pokiaľ k žiadnej komunikácii neprišlo. Upozornila som na kauzu vyhotovenia verejného rebríčka výkonnosti sudcov vypracovaného Transparency International Slovensko a to, že tento vyvolal vlnu nesúhlasu, a to najmä preto, že pri zostavovaní tohto rebríčka neboli do tohto procesu zapojení žiadni zástupcovia súdov či ZSS.

Ohľadom straty dôvery a jej získania na okraj uvádzam, že napríklad k strate manažerskej dôveryhodnosti dochádza z dvoch hlavných príčin, a to príliš viditeľného sledovania osobného záujmu, niekedy aj na úkor organizácie, a nedodržania sľubov či pravidiel, vrátane tých, ktoré dané osoby samé vytvorili.¹

V súvislosti s otázkami týkajúcimi sa dôveryhodnosti justície zo správ o stave právneho štátu členských štátov EU zverejnených 5. júla 2023 Európskou komisiou vyplývajú nasledovné zistenia.

Úroveň vnímanej nezávislosti súdnictva u nás **vzrástla, ale je naďalej nízka**. Celkovo **34 %** širokej verejnosti a **31 %** podnikov vníma úroveň nezávislosti súdov a sudcov v roku 2023 ako „pomerne dobrú alebo veľmi dobrú.“ Podľa údajov porovnávacieho prehľadu EÚ v oblasti justície za rok 2023 nebadat' vo vývoji vnímanej úrovne nezávislosti medzi širokou verejnosťou od roku 2016 jasný trend. Táto úroveň však vzrástla, a to v porovnaní s rokom 2022 (25 %), ako aj s rokom 2016 (21 %). Vnímaná nezávislosť súdnictva medzi podnikmi zaznamenala mierny nárast v porovnaní s rokom 2022 (30 %), ako aj s rokom 2016 (7 %).

Čo sa týka vnímanej nezávislosti súdnictva, nachádzame sa v približne rovnakej úrovni s Bulharskom, Španielskom, Chorvátskom, Talianskom, Maďarskom, Poľskom. Horšie od nás je na tom Bulharsko, Chorvátsko a Poľsko. Česko má vnímanú nezávislosť 65 % (u širokej verejnosti)/60 % (obchodné spoločnosti).

Najlepšie je na tom Fínsko 86%/88% verejnosť/88% podnikov si myslí o sudcoch, že sú nezávislí. Podobne dobre je na tom Dánsko (86/85%) a Rakúsko (83/80%).

Aktivity vyššie uvedeného medzinárodného programu budú o pár mesiacov pokračovať. Možno ich hodnotiť jednoznačne veľmi pozitívne a čas ukáže, či a kedy sa zadané ciele podarí pretaviť do praxe.

Dana Jelinková Dudzíková

¹ zdroj: VRCHA, P. Stres a (syndrom) vyhoření u soudcu. 1. vydání. Praha:Leges, 2020, s.63 a odkaz na URBAN, J. 40 manažerských mýtu, ktoré škodí vašemu byznysu a jak se jim vyhnout. Praha. Grada Publishing. 2018, s. 154 a nasl.